

В І Д Г У К

офіційного опонента Корсун Ганни Олексіївни про дисертаційну роботу **Мельник Марини Юрїївни** «Формування готовності обдарованих старшокласників до професійного самовизначення», представлену на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.07 – теорія і методика виховання

В дисертаційному дослідженні Мельник М.Ю. розглядається проблема, що стосується вивчення та узагальнення педагогічних засобів професійного самовизначення обдарованих старшокласників у вітчизняних школах. Формування готовності обдарованих старшокласників до професійного самовизначення є важливою складовою психолого-педагогічного супроводу обдарованої дитини в цілому та системи професійної орієнтації учнів зокрема.

Автор чітко визначає предмет, об'єкт, мету та завдання дослідження, створюючи умови для здійснення науково – обґрунтованого пошуку щодо розв'язання проблеми дослідження.

Мета та сформульовані завдання дисертаційного дослідження окреслюють коло питань щодо визначення, узагальнення змісту, етапів та педагогічних засобів формування професійного самовизначення обдарованих старшокласників та розроблення на цій основі рекомендацій для впровадження у навчально-виховному процесі вітчизняних шкіл.

Науковий апарат дослідження сформульовано чітко і коректно. Обраний комплекс застосованих методів дослідження є оптимальним для розв'язання поставлених наукових завдань. Комплекс теоретичних та емпіричних методів дослідження добирався відповідно до завдань конкретного етапу дослідження, а прийоми та операції узгоджено із теоретичним та фактичним матеріалом відповідно заданій програмі дослідження.

Дисертація є складником теми науково-дослідної діяльності відділу проектування розвитку обдарованості Інституту обдарованої дитини НАПН України «Соціально-педагогічне проектування розвитку обдарованості учня в системі взаємодії учасників навчально-виховного процесу» (державний реєстраційний номер 0113U000727).

Тема дисертації затверджена рішенням вченої ради Інституту обдарованої дитини НАПН України (протокол № 10 від 31.10.2012) та узгоджена Радою з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в Україні (протокол № 10 від 18.12.2012).

Робота добре структурована, усі розділи органічно поєднані між собою. Слід відзначити логічність, послідовність і чіткість викладу змісту дисертації.

Заслуговує на схвалення формулювання автором методологічних позицій дисертаційної роботи у розв'язанні наукових завдань окресленої проблеми дослідження.

У першому розділі – «Формування готовності обдарованих

старшокласників до професійного самовизначення як психолого-педагогічна проблема» – проаналізовано стан дослідженості проблеми у теорії і практиці; визначено особливості обдарованих старшокласників у ситуації професійного самовизначення; розкрито сутність готовності обдарованого старшокласника до професійного самовизначення у процесі професійної орієнтації.

Слід зазначити, що автором на високому рівні наукової достовірності осмислено результати теоретичного аналізу щодо розв'язання проблеми дослідження. Встановлено, що сучасна система професійної орієнтації найчастіше передбачає традиційні й узагальнені зміст, форми та методи роботи, які сприймаються старшокласниками як дитячі та нецікаві. Окрім того, різноманітність та багатоплановість навчальної діяльності обдарованих старшокласників, урахування їхніх особистісних якостей та індивідуальних особливостей актуалізує проблему визначення та обґрунтування педагогічних умов формування готовності обдарованих старшокласників до професійного самовизначення.

У другому розділі – *«Емпіричне вивчення стану готовності обдарованих старшокласників до професійного самовизначення»* – виокремлено і схарактеризовано критерії та показники готовності обдарованих старшокласників до професійного самовизначення, розкрито методiku констатувального етапу експерименту, виявлено рівні готовності обдарованих старшокласників до професійного самовизначення.

Цінним є емпіричне вивчення стану готовності обдарованих старшокласників до професійного самовизначення, яке здійснювалося впродовж двох етапів. Мета першого етапу констатувального експерименту полягала у формуванні вибірки обдарованих старшокласників, яка ґрунтувалася на аналізі відповідей педагогів-експертів. На другому етапі констатувального експерименту використано діагностичні методики для визначення рівнів прояву виокремлених показників готовності обдарованих старшокласників до професійного самовизначення. Результати проведеного дослідження засвідчили нерівномірний розвиток у старшокласників готовності до професійного самовизначення, що слугувало підставою для їх розподілу на три групи: з конструктивно-розвивальним, розбалансовано-спонукальним, розбалансовано-суперечливим рівнями.

У третьому розділі – *«Дослідно-експериментальна перевірка педагогічних умов формування готовності обдарованих старшокласників до професійного самовизначення»* – обґрунтовано й експериментально перевірено педагогічні умови формування готовності обдарованих старшокласників до професійного самовизначення у процесі професійної орієнтації; представлено результати формуального етапу дослідно-експериментальної роботи.

Обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови підвищення ефективності процесу формування готовності обдарованих учнів старших класів до професійного самовизначення: розгортання професійної орієнтації на засадах індивідуально-диференційованого підходу; організація

цілеспрямованої дистанційної профорієнтаційної роботи; запровадження ведення старшокласниками щоденника самопостереження; налагодження систематичної профорієнтаційної підтримки обдарованих старшокласників і їхніх батьків через активне залучення до різних форм проблемного спілкування.

З метою реалізації поставлених педагогічних умов Мельник М.Ю. створено методичний інструментарій для самостійної й асинхронної профорієнтаційної активності кожного обдарованого старшокласника в контексті професійного самовизначення і дистанційного тьюторського супроводу цієї активності за допомогою сучасних он-лайн-засобів комунікації, а саме:

- розроблено на платформі MOODLE дистанційний профорієнтаційний курс «Вибір професії: від самовизначення до саморозвитку»;

- створено електронний «Щоденник самопостереження», в якому обдаровані старшокласники не лише фіксували результати пізнання професій і самопізнання, а й розробляли програму самовдосконалення, відстежували динаміку сформованості знань та вмінь, необхідних для обраної професії, особисті досягнення, перемоги на олімпіадах, конкурсах, плани на найближчу та далеку професійну перспективу;

- розроблено навчальну програму профорієнтаційного курсу, яка містить такі розділи, як: «Індивідуальні особливості особистості», «Особистість в умовах ринку праці», «Професійне самовизначення», «Самореалізація»;

- створено цілеспрямовану профінформаційну та профконсультаційну підтримку обдарованих старшокласників і їхніх батьків за допомогою створеної у мережі Інтернет сторінки та групи в соціальній мережі «ВКонтакте».

Аналіз результатів формуального експерименту засвідчив позитивну динаміку готовності обдарованих старшокласників до професійного самовизначення з конструктивно-розвивальним (високим) та розбалансовано-спонукальним (середнім) рівнями.

Дисертаційна робота Мельник М. Ю. має певну, яка полягає у тому, що автором:

- *вперше* обґрунтовано педагогічні умови формування готовності обдарованих старшокласників до професійного самовизначення (розгортання професійної орієнтації на засадах індивідуально-диференційованого підходу; організація цілеспрямованої дистанційної профорієнтаційної роботи для розширення знань обдарованих старшокласників про себе та світ професій, розвиток у них ціннісного ставлення до обраної професії; запровадження ведення щоденника самопостереження з метою активізації їхніх пізнавально-рефлексивних механізмів професійного самовизначення і формування знань та вмінь, необхідних для обраної професії; налагодження систематичної профорієнтаційної підтримки обдарованих старшокласників і їхніх батьків через активне залучення до різних форм проблемного спілкування);

- *уточнено* сутність поняття «готовність обдарованого старшокласника

до професійного самовизначення» (особистісне новоутворення, яке гармонізує індивідуально-вибіркове ставлення до тієї професії, в якій найбільш повно реалізуються обдарування, з вимогами до сформованих у процесі розвитку можливостей і потреб суб'єкта); критерії (мотиваційний – ціннісне ставлення обдарованого старшокласника до професії і до себе як суб'єкта обраної професії, когнітивний – глибина та міцність знань обдарованого старшокласника про себе та обрану професію, процесуально-результативний – усвідомлений вибір обдарованим старшокласником майбутньої професії та оволодіння професійними знаннями і вміннями, необхідними для її успішного виконання в майбутньому), показники та рівні готовності обдарованих старшокласників до професійного самовизначення;

– *подальшого розвитку набули* зміст, форми і методи дистанційної профорієнтаційної роботи з обдарованими старшокласниками.

Результати досліджень автора мають суттєве значення для теорії і практики освітньої діяльності вітчизняних шкіл, зокрема: основні положення та висновки дисертації можуть бути використані у практичній діяльності психологів, соціальних педагогів, класних керівників методистів з професійної орієнтації для організації дієвої професійної орієнтації обдарованих старшокласників; під час викладання навчальних дисциплін «Теорія і методика виховання», «Теорія і методика професійної орієнтації», «Педагогіка та психологія обдарованості» у вищих навчальних закладах; при укладанні навчальних посібників та методичних рекомендацій з питань профорієнтаційної роботи.

Результати досліджень мають достатній рівень апробації.

Висновки до дисертації базуються на результатах дослідження і відбивають його суть.

Основні положення дисертації та зміст автореферату є ідентичними.

Результати дисертаційної роботи викладено в 16 (14 одноосібних) публікаціях, з яких 12 відображають основні наукові результати, 3 – апробаційного характеру, 1 – додатково відображає наукові результати дисертації.

У ході дослідження Мельник М.Ю. вдалося вирішити всі поставлені завдання.

Вищезазначене дає підстави позитивно оцінити дисертаційне дослідження, однак вважаємо за необхідне висловити деякі зауваження, рекомендації і поради:

1. У роботі бажано було б представити також специфіку профорієнтаційної роботи з обдарованими старшокласниками в економічно розвинених країнах світу й, зокрема країн Європейського освітнього простору, що суттєво підвищило теоретичне значення виконаного дослідження.

2. У висновках до другого розділу роботи автор узагальнює результати експертної оцінки з виявлення обдарованих старшокласників науковцями та практиками. Однак у висновках не згадується про опитування

учнів, констатувальні результати якого ґрунтовно розкриті у розділі 2 дисертації.

3. Педагогічний супровід професійного самовизначення обдарованих старшокласників в експериментальних групах на етапі формувального експерименту здійснювався тьютором. Доцільно, на нашу думку, у цьому підрозділі дисертації (підрозділ 3.2 на ст. 133–135) було б більш ґрунтовно розкрити цей аспект роботи.

4. Зважаючи на вік старшокласників, специфіку й особливості їхніх обдарувань, варто було б у розроблених завданнях дистанційного профорієнтаційного курсу «Вибір професії: від самовизначення до саморозвитку» додати більше наочності (анімація, 3D-графіка, презентації, аудіо та відео).

Вказані зауваження не впливають на загальну високу оцінку результатів дослідження Мельник М. Ю. Є підстави стверджувати про оригінальність, самостійність, завершеність наукової праці, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що мають актуальну теоретичну, практичну та наукову значущість. Дисертація «Формування готовності обдарованих старшокласників до професійного самовизначення» відповідає паспорту обраної спеціальності та вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 року № 567, а її автор – Мельник Марина Юрійвна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 – теорія і методика виховання.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри англійської мови технічного
спрямування № 2 факультету лінгвістики
Національного технічного університету
України «Київський політехнічний інститут»

Г. О. Корсун

Учений секретар НТУУ «КПІ»

А.А. Мельниченко

